

سنجش رابطه بین توسعه اشتغال و ارتقای امنیت در مناطق آزاد تجاری - صنعتی (مورد مطالعه: منطقه آزاد تجاری - صنعتی بندر انزلی)

یوسف بهرامی¹، مهتاب خوش منش²

تاریخ دریافت: 1395/02/07
تاریخ پذیرش: 1395/03/10

از صفحه 73 تا 96

پژوهش‌نامه نظم و امنیت انتظامی، سال نهم،
شماره دوم (پیاپی سی و چهارم)، تابستان 1395

چکیده

مقدمه: کاهش فرصت‌های شغلی در مناطق ساحلی، محدودیت منابع درآمدی پایدار و قانونی، تغییرات فصلی درآمدها، به همراه وقوع انواع جرایم، قاچاق کالا، و گسترش انواع ناهنجاری‌های اقتصادی در این مناطق از مسایل توسعه مناطق مرزی است. در این راستا، مناطق آزاد تجاری می‌توانند نقش مهمی در افزایش صادرات، توسعه اشتغال و جذب سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی ایفا نمایند. این پژوهش، با طرح این پرسش که در مناطق آزاد تجاری - صنعتی چه رابطه‌ای بین توسعه اشتغال (فرصت‌های جدید شغلی) با ارتقای امنیت و کاهش قاچاق وجود دارد در پی آن است تا رابطه اشتغال را با ارتقای امنیت و کاهش قاچاق منطقه مورد ارزیابی قرار دهد.

روش: در این پژوهش، نوع تحقیق از لحاظ ماهیت و روش، از نوع همبستگی و روش انجام آن پیمایشی است. متغیرهای اصلی این تحقیق شامل متغیر مستقل (توسعه اشتغال) و متغیرهای وابسته (ارتقای امنیت و کاهش قاچاق) می‌باشند. جامعه آماری پژوهش شهروندان بالای 19 سال شهر بندر انزلی می‌باشند که با استفاده از فرمول کوکران 321 نفر از این افراد به شیوه نمونه‌گیری احتمالی ساده انتخاب شدند. روایی پرسش‌نامه از طریق اخذ نظر متخصصان امر و برای تعیین پایایی آن نیز، پرسش‌نامه‌ها بین 22 نفر از نمونه‌ها به صورت تصادفی توزیع و جمع‌آوری گردید و با استفاده از نرم‌افزار SPSS ضریب آلفای کرونباخ آن 0/87 محاسبه گردیده است.

یافته‌ها: به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده، برای تعیین میزان رابطه معنی‌داری بین متغیرها، از آزمون آماری اسپیرمن در قالب جداول دوبعدی استفاده شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که رابطه معنی‌داری بین کسب فرصت‌های جدید شغلی (توسعه خدمات خرده‌فروشی، توسعه خدمات عمده‌فروشی، توسعه مناطق توریستی و ...) با ارتقای امنیت و همچنین با کاهش قاچاق در سطح منطقه وجود دارد.

نتیجه‌گیری: نتایج تحقیق تاکید بر آن دارد که ضمن حیاتی بودن تاسیس منطقه آزاد و آثار مثبت اقتصادی و رفاهی آن، خوشبختانه منطقه آزاد بندر انزلی به دلیل فراهم بودن بسترهای لازم، توانسته است در زمینه ارتقای امنیت و کاهش قاچاق در سطح منطقه‌ای و ملی و حتی بین‌المللی نقشی اساسی ایفا نماید.

کلیدواژه‌ها: مناطق آزاد، توسعه اشتغال، ارتقای امنیت، کاهش قاچاق، بندر انزلی.

۱ - دانشگاه پژوهشگران جوان و نخچگان، واحد سردشت (مهاباد)، دانشگاه آزاد اسلامی، سردشت (مهاباد)، ایران (نویسنده مسئول)

۲ - کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی توریسم، گروه جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران از نقاط محروم کشور به‌شمار می‌آیند؛ طبیعت منزوی مناطق مرزی ایران پیوسته به‌دلیل فقدان رفاه و نبود انگیزه‌های لازم برای زندگی، زمینه‌ساز مشکلات سیاسی، اقتصادی و امنیتی برای دولت‌های وقت بوده است. چنین امری ساکنان این مناطق را واداشته که به‌دنبال شیوه‌های جدید کسب و کار از جمله قاچاق بپردازند (امینی‌نژاد و بوچانی، 1383: 59). آمار جهانی مربوط به قاچاق در 61 کشور جهان نشان می‌دهد که ارزش کل کالاهای قاچاق موجود در این کشورها برابر 136.6 میلیارد دلار است (بیات سرمدی و عباسی، 1389: 29) در سال 2000، در ویتنام 74 قاچاقچی متهم به قاچاق کالاهای الکتریکی و وسایل خانه با ارزش بیشتر از 71 میلیون دلار شدند. در همان سال دولت چین گروه لی چانگ‌زینگ را که مبادرت به قاچاق ماشین، سیگار، نفت و دیگر کالاها با ارزش حدود 10 میلیارد دلار ورزیده بودند متهم شناخت. در بریتانیا تجارت قاچاق ماشین‌های ژاپنی که برای خودداری از مالیات، به دولت انگلستان انجام شده بود باعث از دست رفتن میلیون‌ها پوند از درآمد دولت شد (Gillespie: 2003: 317). در ایران مسئولان وزارت بازرگانی قاچاق کالا را در مبادی خروجی و ورودی کشور، بالغ بر دو میلیارد دلار برآورد کرده‌اند. این مبلغ نزدیک به 10 درصد درآمدهای ارزی کشور در سال‌های شکوفایی اقتصادی است (امیرپور، 1390: 146). دولت جمهوری اسلامی ایران نیز در برابر چنین وضعیتی به‌دنبال راهکارهایی جهت کاهش تبعات منفی اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی است که یکی از این راه‌ها به رسمیت شناختن دادوستد در برخی از مبادی مرزی کشور است (امینی‌نژاد و بوچانی، 1383: 59)

از سال 1960 بسیاری از کشورهای در حال توسعه سعی کردند تا از طریق ایجاد و تاسیس مناطق آزاد، از عدم توسعه‌یافتگی رهایی یابند (Rafieasa and jahad, 2012: 52) و از سال 1990 مناطق آزاد تجاری به‌طور عمده ابزاری برای توسعه صادرات بودند (Department of the Permanent Secretariat of SELA, 2010: 3)؛ دلایل و اهداف اصلی از تاسیس مناطق آزاد و بازارچه‌های مرزی، اشتغال افراد بومی، کنترل قاچاق کالا و اجناس و محرومیت‌زدایی در منطقه می‌باشد، لیکن بررسی اجمالی در این زمینه نشان می‌دهد که فعالیت این مناطق طی سال‌های گذشته تغییر عمده‌ای در وضعیت اشتغال

در مناطق مرزی ایجاد نکرده و محرومیت مناطق موردنظر نیز به نحو چشمگیری کاهش نیافته است (بی‌سخن، 1387: 41).

مناطق آزاد تجاری با داشتن قابلیت‌هایی در جهت افزایش صادرات، اشتغال‌زایی، جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی، جذب گردشگران داخلی و ... می‌توانند در اقتصاد کشورها به‌ویژه کشورهای در حال توسعه نقش مهمی ایفا کنند (لطیفی و امین‌آقایی، 1386: 79)؛ استراتژی اصلی مناطق آزاد صادرات است ولی مناطق آزاد ایران تاکنون نتوانسته‌اند به این مهم دست یابند و تاکنون نتوانسته‌اند در اقتصاد ایران از جایگاه مناسبی برخوردار شوند (کامران، 1381: 32). در ایران هشت منطقه آزاد تجاری-صنعتی وجود دارد (Mohammadi.k Et al, 2014: 11). تفکر ایجاد مناطق آزاد تجاری در ایران، از سال 1330 شمسی شکل گرفت و با تدوین برنامه اول توسعه به دولت اجازه داده شد تا در سه نقطه (کیش، قشم و چابهار) اقدام به تاسیس مناطق آزاد تجاری صنعتی کنند. (حسینی نسب ا. و دیگران، 1384: 11). رسالت اصلی مناطق آزاد، کسب درآمد ارزی و تولید ثروت است که از راه‌های مختلفی چون ترانزیت، انبارداری، خدمات بازرگانی، برگزاری نمایشگاه‌های تخصصی و همایش‌ها، فروش برگ سبز و عوارض ورود کالا قابل حصول می‌باشد (رازینی، 1383: 2). تجربه ایران از مناطق آزاد در یک و نیم دهه گذشته تجربه‌ای شکست خورده بوده که از دلایل آن تجارت نامطمئن و شرایط سرمایه‌گذاری در دوره پس از انقلاب و رشد رقابت‌های منطقه‌ای بوده است (Hakimian. H; 2011: 871).

در حال حاضر یکی از این مناطق، منطقه آزاد تجاری-صنعتی بندر انزلی می‌باشد که بر اثر تحولات صورت گرفته پس از فروپاشی شوروی و در پی تغییر و تحولات ساختاری روابط بین‌الملل منطقه قفقاز و کشورهای حاشیه دریای خزر در معادلات منطقه‌ای و جهانی اهمیت یافته است، بندر انزلی از دیرباز به‌عنوان دروازه ایران به اروپا شهرت داشته و این شهر به‌نوعی محل ارتباط فرهنگ ایرانی با دیگر فرهنگ‌ها بوده است. بالا بودن میزان شهرنشینی در شهرستان انزلی، بالا بودن سطح سواد عمومی همچنین غلبه جمعیت بومی بر مهاجران و در نتیجه بالا بودن میزان نظارت اجتماعی، از دیگر عوامل تقویت‌کننده امنیت در سطح منطقه می‌باشد. (مرکز امور مناطق آزاد و ویژه اقتصادی، 1389: 37).

به نظر می‌رسد که حفظ امنیت در این مناطق جز با شناسایی عوامل مخل آن در این مناطق محقق نخواهد شد بررسی‌ها نشان می‌دهد که عوامل مختلفی می‌تواند امنیت اقتصادی مناطق مرزی را دچار اختلال نماید، به تعبیر دیگر مسائل و مشکلاتی نظیر: مشغول نشدن مرزنشینان در فعالیت‌های اقتصادی مناطق آزاد تجاری به دلیل عدم توان مالی، نبود درآمد کافی برای مرزنشینان و درنهایت انجام قاچاق برای مرزنشینان می‌تواند زمینه را برای بروز مشکلات امنیتی اهالی مرزنشین فراهم نماید و امنیت اقتصادی این مناطق را دستخوش اختلال و نابسامانی گرداند. از این‌رو پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به سوالات زیر است:

1. آیا بین توسعه اشتغال در منطقه آزاد تجاری و ارتقای امنیت در سطح منطقه رابطه معنی‌داری وجود دارد؟
2. آیا بین توسعه اشتغال در منطقه آزاد تجاری و کاهش قاچاق در سطح منطقه رابطه معنی‌داری وجود دارد؟

پیشینه و مبانی نظری

به دلیل نوظهور بودن مناطق آزاد در کشور ایران تحقیقات داخلی بسیار اندکی در مورد جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی و توسعه صادرات صورت گرفته است و متأسفانه به‌ندرت این تحقیقات رویکردی دفاعی - امنیتی داشته‌اند:

خدیجه کریمی امیری (1381) در پایان نامه خود تحقیقی با عنوان «بررسی ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل مناطق آزاد تجاری ایران جهت تحقق راهبرد توسعه صادرات» با روش توصیفی - تحلیلی در دانشگاه تهران انجام داده است که نتایج آن حاکی از آن است که انتخاب نامناسب این مناطق از لحاظ موقعیت جغرافیایی، مدیریت نامناسب ملی، منطقه‌ای و سازمانی، محدودیت، نارسایی و نامشخص بودن پاره‌ای از قوانین و مقررات مربوط به این مناطق و عدم وجود و کمبود اعتبارات جهت امکانات زیربنایی و خدماتی مناسب و زیرساخت‌های پیشرفته در مناطق آزاد ایران موجب عدم موفقیت این مناطق در زمینه توسعه صادرات گردیده است.

سعید کهنه‌پوشی و حمید شایان (1392)، در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی تاثیرات اقتصادی قاچاق کالا بر شهرهای مرزی، مورد: شهر مریوان» پرداخته که نتایج آن حاکی از تاثیرات مثبت و زیاد قاچاق کالا بر میزان اشتغال و درآمد ساکنان شهر مریوان و نیز تاثیر قاچاق کالا بر سایر بخش‌های اقتصادی منطقه دارد.

مهدی برنافر و کاظم افرادی (1393) در مقاله ای تحت عنوان «اولویت‌بندی مراکز حیاتی، حساس و مهم شهر بندر انزلی و ارائه راهکارهای دفاعی از دید پدافند غیرعامل» به ارزیابی وضعیت دفاعی شهر بندر انزلی پرداخته و به این نتیجه رسیده‌اند که تعداد زیادی از کاربری‌های موجود در شهر در حیطه تاسیسات حساس و حیاتی قرار دارند که این امر آسیب‌پذیری این شهر را افزایش داده است.

جمال محمدی و اکرم تفکری (1394) در مقاله ای تحت عنوان «تحلیل نظام بنادر شمال کشور در راستای توسعه منطقه‌ای» به ارزیابی و شناخت بنادر دریای خزر پرداخته که نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش آنان نشان می‌دهد که بندر انزلی در میان بنادر مورد مقایسه شمال کشور، در مرتبه اول اهمیت قرار گرفته و به‌عنوان مناسب‌ترین بندر جهت توسعه منطقه شمال کشور انتخاب شده است.

هاداما (1974)، اولین چارچوب نظری را برای تجزیه و تحلیل مفهوم اقتصادی منطقه آزاد که ماموریتش معافیت گمرکی به‌منظور جذب سرمایه‌گذاران خارجی است ارائه داده است. یانگ مینگ چن (1995)، در پژوهشی با عنوان «ارزیابی نقش مناطق آزاد در افزایش سرانه ملی» مبانی نظری تجارت آزاد را مورد بررسی قرار داد. نیکولاس پاپادوپولوس نیز به بررسی نقش مناطق آزاد در استراتژی جهانی پرداخته است. نتیجه این بررسی چنین است که کشورهای در حال توسعه‌ای که به ایجاد منطقه آزاد روی آورده‌اند بر این باورند که منطقه آزاد می‌تواند یاری‌دهنده آنان در رهایی از فقر و عقب‌ماندگی باشد. ایمیلیا سنتوس پالینو (2000)، در مقاله‌ای تاثیر آزادسازی تجاری بر رشد صادرات را برای نمونه‌هایی از کشورهای در حال توسعه بررسی نموده است.

آرادونا آگارول (2005)، در مقاله‌ای عملکرد مناطق پردازش صادرات شمال آسیا را در سه کشور هند، سریلانکا و بنگلادش مقایسه نموده است. در این تحقیق عواملی چون: مکان‌یابی مناطق، کیفیت زیرساخت‌ها، کیفیت حکومت سیاست امتیازات و

ویژگی‌های خاص منطقه، تاثیر مستقیمی بر موفقیت این‌گونه مناطق در سه کشور دارد. تجزیه و تحلیل عوامل مذکور در قالب مدل‌های اقتصادسنجی با استفاده از آماره‌های توصیفی-ترکیبی سه کشور، در دوسطح کشور و منطقه صورت گرفت.

باردبوری (2010)، در مقاله‌ای تحت عنوان «ارزیابی برنامه تجارت آزاد و امن در طول مرز کانادا و امریکا» به سنجش یکی از برنامه‌هایی که از سال 2001م، جهت افزایش تجارت امن و کارآمد، در طول مرزهای امریکا و کانادا اجرا شده پرداخته شده است. عنوان این برنامه، برنامه تجارت آزاد و امن است. بر اساس ارزیابی‌ها، این برنامه موجب کاهش میانگین زمان انتظار در 4 نقطه از 5 نقطه در طول این مرز، و نیز موجب افزایش سود و کاهش هزینه‌ها شده است (Bradbury, 2010).

مناطق آزاد تجاری برای اولین بار جهت تسهیل تجارت شکل گرفتند (Lu. Xia, 2014:360) به‌طور کلی، بیش از 2700 منطقه آزاد در سراسر جهان تخمین زده شده‌اند (Jong.D.W, 2013:1) سازمان‌های بین‌المللی نظرات متفاوتی در مورد مناطق آزاد دارند: سازمان بین‌المللی کار¹، منطقه آزاد را چنین تعریف کرده است: منطقه‌ای صنعتی با انگیزه‌های خاص که جهت جذب سرمایه‌گذاران خارجی راه‌اندازی می‌شوند که در این مناطق مواد وارد شده قبل از اینکه باز صادر شوند تا حدی پردازش می‌شوند (ILO, 2003: 1).

اولین منطقه آزاد تجاری که هدف تاسیس آن تا حدی با اهداف مناطق آزاد با مفهوم جدید آن تطابق دارد، در سال 1888 میلادی در بندر هامبورگ ایجاد شد. موفقیت چشمگیر بندر آزاد هامبورگ منجر به ایجاد مناطق آزاد دیگر به‌ویژه در اروپا شد. کپنهاگ در سال 1894م، دانزیگ لهستان در سال 1899 م، و مالمو، هانگو، فیدم و تریست در اروپا، سنگاپور، هنگ کنگ و ماکائو در آسیا در زمره بنادر آزادی بودند که به‌تدریج تا قبل از جنگ جهانی دوم ایجاد شدند. به‌طور کلی تفکر حاکم بر مناطق آزاد، قبل از جنگ جهانی دوم در انبارداری، انتقال کالا از یک وسیله نقلیه به وسیله نقلیه دیگر، صدور مجدد کالا و کالا در تجارت خلاصه می‌شد.

1- International Labour Office (ILO)

در ادبیات مناطق آزاد، بعد از جنگ جهانی دوم، منطقه آزاد شانون را در ایرلند که در سال 1959م، برپا شد، به‌عنوان اولین منطقه آزاد به مفهوم امروزی آن می‌شناسد، زیرا برای اولین بار جذب سرمایه‌گذاری خارجی، انتقال فناوری و ایجاد اشتغال از هدف‌های عمده مناطق آزاد شانون محسوب می‌شد. در کشورهای بزرگی مانند هند و چین، مناطق آزاد مهم‌ترین عامل تغییر تفکر اقتصادی در این کشورها و هم‌سویی و تعامل اقتصاد ملی آنها با اقتصاد جهانی است. این دو کشور از ابزار منطقه آزاد به خوبی در راستای آزادسازی خویش بهره گرفته و توانسته‌اند با تغییر قوانین و مقررات در راه جذب سرمایه‌گذاری خارجی و ایجاد فضای مناسب توسعه از تکنولوژی و علم دیگران بهره گیرند. هند و چین با افزایش تعداد مناطق آزاد، فرایند تعامل اقتصاد ملی با اقتصاد جهانی را با سرعت بیشتری دنبال کرده و قوانین، مقررات و سیاست کلی اقتصاد خود را با اقتصاد جهانی هماهنگ ساخته‌اند (دبیرخانه شورای عالی، 1385: 1-5).

نظریه‌های تبیین‌کننده نقش توسعه اشتغال در امنیت

از جمله اولین نظریه‌های تبیین‌کننده نقش اشتغال در امنیت، می‌توان به نظریه «مک نامارا 1» اِشاه کرد. این نظریه که در دهه 1960 در ادبیات امنیت ملی مطرح شد که عمدتاً بر مقوله‌های اقتصادی و غیر راهبردی (نظامی) مبتنی است. وی تعریف کلاسیک از امنیت را به باد انتقاد گرفته و استدلال کرد که منابع تامین سطح مطلوب امنیت برای دولت امریکا در کنار متغیرهای نظامی، باید از طریق توجه و تاکید بر مولفه‌های رشد اقتصادی و سیاسی، چه در داخل امریکا و چه در کشورهای در حال توسعه تامین شود. به سخن دیگر به زعم مک ناراما جوهر و ذات امنیت «پیشرفت» می‌باشد به‌نحوی که همگام با توسعه و ترقی این مفهوم می‌توان شاهد تقویت و توسعه امنیت بود. وی عقیده داد همان‌گونه که پیشرفت در حال ترقی است، امنیت نیز ترقی می‌کند، مردم یک کشور باید منابع انسانی و طبیعی خود را به‌گونه‌ای سازمان دهند، تا آنچه را که مورد نیاز آنان است و برای زندگی انتظار دارند تامین کنند (سعادت‌ی جعفرآبادی، 1391: 612).

علاوه بر این، در زمینه مباحث توسعه اشتغال (توسعه اقتصادی) اغلب با دو دسته دیدگاه‌های درون‌نگر و برون‌نگر مواجه هستیم: دیدگاه اول در دهه 1950 مطرح و در دهه 1960 اعتلا یافت و بسیاری از کشورها مانند آمریکای لاتین، سیاست صنعتی شدن جایگزینی واردات را به‌عنوان اصلی‌ترین روش حصول به رشد و توسعه اقتصادی اتخاذ کردند. دیدگاه دوم، راهبرد توسعه صادرات بود که از دهه 1970 مطرح شد که در آن صادرات محصولات غیرسنتی، نیمه‌ساخته و کالای ساخته شده، جانشین سنتی کالاهای اولیه می‌گردد (اسفندیاری و دیگران، 1387: 125).

آدام اسمیت بر اساس اصل تقسیم کار، تجارت آزاد را بهترین روش برای کشورها پیشنهاد نموده است؛ استدلال اسمیت بر این اساس بود که از طریق تجارت آزاد هر کشور می‌تواند در کالاهایی تخصص پیدا کند که در آنها دارای مزیت مطلق است. دیوید ریکاردو تجارت بین‌الملل را در چارچوب نظریه ارزش کار بررسی و نظریه معروف مزیت نسبی را ارایه کرد. هکشر و اوهلین دانشمندانی بودند که اساس نظریه جدید تجارت بین‌الملل را پی‌ریزی نمودند. آنها معتقدند کشورهایی که از سرمایه فراوانی برخوردارند اقدام به صادرات کالاهای سرمایه‌بر و کشورهایی که از وفور نیروی کار برخوردارند اقدام به صادرات کالاهای کاربر می‌کنند (اسفندیاری و دیگران، 1387: 125). نیلز هانسن در سال 1978م، پس از انجام مطالعات میدانی گسترده‌ای در مرزهای تعدادی از کشورهای اروپایی، ویژگی‌های این کشورها را مورد توجه قرار داد. هانسن در مطالعات خود به نکات مثبت و منفی مناطق مرزی و تحلیل آنها پرداخته است. هانسن معتقد است نکات مثبت مرزها در کنار مرزهای سیاسی با ثبات قابل تصورند. وی به توسعه فعالیت‌های تجاری و فرهنگی مرزی که شعاع نفوذی در کشورهای مجاور پیدا می‌کنند و درآمدهای حاصل از دریافت عوارض اشاره می‌نماید. ایشان به قول از لوش می‌گوید که در مناطق مرزی ممکن است که سرمایه‌گذاری به دلیل فرار از مالیات دولت مرکزی سودمندتر باشد (کاظمی، 1386: 32).

شکل 1. مدل نظری سنجش رابطه بین توسعه اشتغال، ارتقای امنیت و کاهش قاچاق
(ترسیم: نگارندگان)

روش تحقیق

در این پژوهش، نوع تحقیق از لحاظ ماهیت و روش «همبستگی» و روش انجام آن «پیمایشی» می باشد. گردآوری اطلاعات از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و مشاهدات میدانی (پرسش نامه) صورت گرفته است. جامعه آماری پژوهش شهروندان بالای 19 سال شهر بندر انزلی می باشند که تعداد آنها بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن (1390) برابر با 89349 نفر بوده است و با استفاده از روش نمونه‌گیری احتمالی ساده، در نهایت نمونه‌ای بر اساس فرمول کوکران با حجم 321 نفر به دست آمد. برای پاسخگویی به سوالات تحقیق پرسش نامه‌ای طراحی گردید که روایی آن از طریق اخذ

نظر متخصصان امر و پایداری آن از طریق ضریب آلفای کرومباخ برابر 87 درصد محاسبه گردیده است. در این تحقیق «متغیر مستقل» توسعه اشتغال است که به ده شاخص، توسعه خدمات خرده فروشی، توسعه خدمات عمده فروشی، توسعه کارگاه‌های صنعتی، توسعه مجتمع‌های مسکونی، افزایش اشتغال، افزایش درآمد، پایداری مشاغل جدید، افزایش حق‌الزحمه مرزنشینان، توسعه مناطق توریستی و افزایش سطح رفاه عمومی تقسیم بندی شده است. «متغیرهای وابسته» تحقیق هم ارتقای امنیت و کاهش قاچاق هستند. در نهایت به منظور تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق و آزمون فرضیات، جهت تعیین میزان رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته از آزمون آماری «اسپیرمن» استفاده گردید است.

معرفی محدوده مطالعاتی

بندر انزلی قطب اقتصادی و صنعت گردشگری استان گیلان و شمال کشور، بزرگ‌ترین بندر حاشیه دریای خزر، مجهز به امکانات مدرن تخلیه و بارگیری و دارای رتبه سوم بین بنادر کشور بعد از بندر امام خمینی و بندر شهید رجایی است. این شهر در طول جغرافیایی 49 درجه و 28 دقیقه و عرض جغرافیایی 37 درجه و 28 دقیقه واقع شده است و ارتفاع آن از سطح دریا منفی 26 می باشد. جمعیت بندر انزلی در سال 1390 برابر 116664 نفر بوده است. نزدیکی با بندر آستراخان و لاگان در روسیه، کراسنودسک در ترکمنستان، اکتائو در قزاقستان و باکو در آذربایجان، ارتباط با بازارهای منطقه‌ای و دسترسی به بازار مصرف بالای 300 میلیونی کشورهای تازه استقلال یافته شوروی سابق، نزدیکی به بزرگ‌ترین ذخایر نفت و گاز دریای خزر، نزدیکی به فرودگاه بین المللی (35 کیلومتر) و نزدیکی به استان‌های همجوار، از عمده‌ترین ویژگی‌های اقتصادی شهر به حساب می‌آیند. مطالعات گوناگون نشان می‌دهد که بندر انزلی، نقش وارداتی بسیار قوی ایفا کرده و طی سال‌های گذشته نسبت وزنی واردات به صادرات غیرنفتی بیش از 50 برابر و نسبت ارزشی آنها بیش از 38 برابر بوده است (سازمان مسکن و شهرسازی استان گیلان، 1390: 91) که چنین ویژگی‌هایی سبب اهمیت شهر به‌عنوان یک وزنه اقتصادی و مولد در شمال کشور شده، طوری که پس از رشت، دومین شهر مهم استان گیلان محسوب می‌شود.

شکل (2) - موقعیت جغرافیایی بندر انزلی در کشور
منبع (Google Earth, 2013)

یافته‌های تحقیق

در این بخش با توجه به مطالعات انجام شده و به کمک اطلاعات آماری گردآوری شده، به بررسی فرضیات تحقیق و تایید یا رد آنها در رابطه با منطقه آزاد تجاری - صنعتی بندر انزلی می‌پردازیم؛ جهت آزمون فرضیات تحقیق ابتدا متغیرهای مستقل و وابسته از هم تفکیک و برای هر کدام از متغیرهای مستقل و وابسته شاخص‌هایی بر اساس طیف لیکرت در قالب پرسش‌نامه تعریف گردید؛

فرضیه اول تحقیق بیان می‌دارد که: «بین توسعه اشتغال (فرصت‌های جدید شغلی) و ارتقای امنیت در مناطق آزاد تجاری صنعتی رابطه معنی‌داری وجود دارد». با توجه به موضوع پژوهش، شاخص‌هایی بر اساس مدل نظری تحقیق در قالب طیف لیکرت، برای تعیین میزان رابطه متغیرهای توسعه اشتغال (متغیر مستقل) با ارتقای امنیت (متغیر وابسته) طراحی گردید و با توجه به اینکه هر دو متغیر مستقل و وابسته از نوع رتبه‌ای هستند با استفاده از آزمون اسپیرمن رابطه معنی‌داری متغیرها با همدیگر تجزیه و تحلیل می‌گردد.

1. توسعه خدمات خرده‌فروشی: نتایج حاصل از آزمون اسپیرمن نشان می‌دهد ($Sig=0/000$) شده است و چون کمتر از $0/05$ است فرض صفر که مدعی عدم همبستگی است و بین دو متغیر است رد شده و فرض مخالف پذیرفته می‌شود. بنابراین ضریب به دست آمده قابلیت تعمیم را داراست. ضریب همبستگی ($+0/075$) نشان دهنده این است که شدت همبستگی زیاد و جهت رابطه مثبت است. یعنی بین افزایش خدمات خرده‌فروشی در شهر و ارتقای امنیت رابطه‌ای معنی‌دار برقرار است. به طوری که توزیع و پخش عادلانه کارکردها و خدمات مورد نیاز در درون بافت محلات رضایت شهروندان را در پی داشته و امنیت درون محله‌ای را تقویت نموده است.

2. توسعه خدمات عمده فروشی: نتایج حاصل از آزمون اسپیرمن نشان می‌دهد ($Sig=0/0157$) شده است و چون کمتر از $0/05$ است فرض صفر که مدعی عدم همبستگی است و بین دو متغیر است رد شده و فرض مخالف پذیرفته می‌شود. بنابراین ضریب به دست آمده قابلیت تعمیم را داراست. ضریب همبستگی ($+0/356$) نشان دهنده این است که شدت همبستگی متوسط و جهت رابطه مثبت است. یعنی هر چه مولفه خدمات عمده فروشی در شهر افزایش یابد باعث ارتقای امنیت بین شهروندان خواهد شد.

3. توسعه کارگاه‌های صنعتی: سطح معنی‌داری این متغیر با ارتقای امنیت ($Sig=0/000$) می‌باشد؛ بنابراین فرض صفر رد شده و فرض مخالف پذیرفته می‌شود. ضریب همبستگی این متغیر با میزان ارتقای امنیت نیز برابر با ($+0/623$) است که نشان دهنده همبستگی زیاد و مثبت است، یعنی توسعه کارگاه‌های صنعتی با ارتقای امنیت در ارتباط بوده و با آن رابطه‌ای معنی‌دار دارد. این امر از یک سو ناشی از تاسیس و افزایش این نوع کارگاه‌ها از زمان شکل‌گیری منطقه آزاد در سطح منطقه و از سوی دیگر به علت برنامه‌ریزی عادلانه جهت اشتغال قشر عادی مردم و به‌کارگیری افراد بومی در این نوع صنایع می‌باشد.

4. توسعه مجتمع‌های مسکونی: نتایج حاصل از آزمون اسپیرمن برای این متغیر نشان می‌دهد ($Sig=0/639$) شده است و چون بالاتر از $0/05$ است فرض صفر که مدعی عدم همبستگی است بین دو متغیر است تایید می‌شود. بنابراین ضریب به دست آمده قابلیت تعمیم را ندارد. ضریب همبستگی ($0/000$) نیز نشان از عدم وجود همبستگی این دو متغیر دارد. بنابراین می‌توان گفت بین توسعه مجتمع‌های مسکونی و

میزان افزایش امنیت در منطقه رابطه‌ای معنی‌دار برقرار نیست؛ مجتمع‌های مسکونی جدید بیشتر در قسمت‌های بیرونی شهر (مانند روستاهای حسن‌رود، طالب‌آباد، چاپارخانه و فتاتو) که ساخت و سازهای مسکونی متعددی تحت تاثیر منطقه آزاد در آنجا شکل گرفته بیشتر مشهود بوده است که تاثیر مستقیم و چشمگیری بر اشتغال‌زایی منطقه نداشته‌اند.

5. افزایش اشتغال: سطح معنی‌داری این متغیر با ارتقای امنیت ($Sig=0/000$) می‌باشد؛ بنابراین فرض صفر رد شده و فرض مخالف پذیرفته می‌شود. بنابراین ضریب به‌دست آمده قابلیت تعمیم را داراست. ضریب همبستگی این متغیر با میزان ارتقای امنیت نیز برابر با ($+0/651$) است که نشان دهنده همبستگی زیاد و مثبت است، یعنی توسعه اشتغال با ارتقای امنیت در ارتباط بوده و با آن رابطه‌ای معنی‌دار دارد.

6. افزایش درآمد: سطح معنی‌داری این متغیر با ارتقای امنیت ($Sig=0/000$) می‌باشد؛ بنابراین فرض صفر رد شده و فرض مخالف پذیرفته می‌شود. بنابراین ضریب به‌دست آمده قابلیت تعمیم را داراست. ضریب همبستگی این متغیر با میزان ارتقای امنیت نیز برابر با ($+0/391$) است که نشان دهنده همبستگی متوسط و مثبت است، یعنی افزایش درآمد با ارتقای امنیت در ارتباط بوده و با آن رابطه‌ای معنی‌دار دارد. می‌توان گفت که توسعه خدمات خرده‌فروشی و عمده‌فروشی بر افزایش اشتغال و درآمد شهروندان تاثیرگذار بوده است به طوری که ضریب همبستگی این متغیر با میزان ارتقای امنیت نیز مثبت و مستقیم است.

7. پایداری مشاغل جدید: نتایج حاصل از آزمون اسپیرمن نشان می‌دهد ($Sig=0/0343$) شده است و چون کمتر از $0/05$ است فرض صفر که مدعی عدم همبستگی است بین دو متغیر است رد شده و فرض مخالف پذیرفته می‌شود. بنابراین ضریب به‌دست آمده قابلیت تعمیم را داراست. ضریب همبستگی ($+0/238$) نشان دهنده این است که شدت همبستگی پایین و جهت رابطه مثبت است. پس می‌توان گفت که مشاغل جدیدی که در منطقه تحت تاثیر منطقه آزاد برای شهروندان شکل گرفته از زمان تاسیس منطقه تاکنون از پایداری نسبی برخوردار بوده و این امر رضایت شهروندان را در برداشته و با ارتقای امنیت رابطه‌ی معنی‌داری دارد.

8. افزایش حق الزحمه مرزنشینان: سطح معنی‌داری این متغیر با ارتقای امنیت ($Sig=0/006$) می‌باشد؛ بنابراین فرض صفر رد شده و فرض مخالف پذیرفته می‌شود و ضریب به دست آمده قابلیت تعمیم را داراست. ضریب همبستگی این متغیر با میزان ارتقای امنیت نیز برابر با ($+0/0113$) است که نشان دهنده همبستگی ضعیف و مثبت است، به این معنی که افزایش حق الزحمه شهرنشینان با ارتقای امنیت رابطه‌ای معنی‌دار دارد هرچند که ضریب همبستگی آن نشان از همبستگی ضعیف این رابطه دارد.

9. توسعه مناطق توریستی: سطح معنی‌داری این متغیر با ارتقای امنیت ($Sig=0/289$) می‌باشد؛ بنابراین فرض صفر رد شده و فرض مخالف پذیرفته می‌شود و ضریب به دست آمده قابلیت تعمیم را داراست. ضریب همبستگی این متغیر با میزان ارتقای امنیت نیز برابر با ($+0/0350$) است که نشان دهنده همبستگی ضعیف و مثبت است، به این معنی که توسعه مناطق توریستی با ارتقای امنیت رابطه‌ای معنی‌دار دارد هرچند که ضریب همبستگی آن نشان از همبستگی ضعیف این رابطه دارد. می‌توان گفت که توسعه مناطق تفریحی و توریستی باعث گردیده که شهروندان اوقات فراغت خود را در این مناطق سپری نموده و بدین ترتیب از جرم و جنایت، بزهکاری‌های اجتماعی و وابستگی افراد به احزاب بیرونی کاسته شده و بدین ترتیب با میزان ارتقای امنیت منطقه رابطه‌ای معنی‌دار دارد.

10. افزایش سطح رفاه عمومی: نتایج حاصل از آزمون اسپیرمن نشان می‌دهد ($Sig=0/0234$) شده است و چون کمتر از $0/05$ است فرض صفر که مدعی عدم همبستگی است بین دو متغیر است رد شده و فرض مخالف پذیرفته می‌شود. بنابراین ضریب به دست آمده قابلیت تعمیم را داراست. ضریب همبستگی ($+0/488$) نشان دهنده این است که شدت همبستگی متوسط و جهت رابطه مثبت است. یعنی بین افزایش سطح رفاه عمومی و میزان ارتقای امنیت رابطه‌ای معنی‌دار برقرار است. در این رابطه می‌توان استدلال کرد که به موازات ایجاد مشاغل جدید در منطقه و پایداری آنها در طول چندین سال تاسیس، سطح رفاه عمومی مردم نیز از این وضعیت تاثیر پذیرفته است.

جدول (1). ضریب میانگین وزنی متغیرهای توسعه اشتغال با ارتقای امنیت با آزمون اسپیرمن

میزان ارتقای امنیت	شاخص	متغیر	آزمون
0.312	ضریب همبستگی		اسپیرمن
0.0348	سطح معنی دار	ضریب میانگین وزنی متغیرها	
321	تعداد		

با این توصیف، همان طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود از بین متغیرهای تحلیل شده، سطح معنی‌داری متغیرها ($Sig=0/0348$) می‌باشد و چون کمتر از $0/05$ است فرض صفر که مدعی عدم همبستگی است بین دو متغیر است رد شده و فرض مخالف پذیرفته می‌شود. بنابراین ضریب به دست آمده قابلیت تعمیم را داراست. ضریب همبستگی آنها $0/312$ می‌باشد که نشان از همبستگی متوسط و مستقیم است (جدول 1).

بنابراین با توجه به دو دامنه بودن آزمون (2 -tailed) نتیجه می‌شود که رابطه معنی‌داری بین متغیرهای توسعه اشتغال (توسعه خدمات خرده فروشی، توسعه خدمات عمده فروشی، توسعه مناطق توریستی و ...) با ارتقای امنیت در سطح منطقه وجود دارد و فرضیه اول تحقیق تایید می‌گردد.

فرضیه دوم تحقیق بیان می‌دارد: «بین توسعه اشتغال در منطقه آزاد تجاری صنعتی بندر انزلی و کاهش قاچاق در سطح منطقه ارتباط معنی‌داری وجود دارد».

برای آزمون فرض دوم تحقیق، با توجه به موضوع پژوهش، شاخص‌هایی در قالب طیف لیکرت، برای تعیین میزان رابطه متغیرهای توسعه فرصت‌های جدید شغلی با کاهش قاچاق کالا طراحی گردید و با توجه به اینکه هر دو متغیر مستقل و وابسته از نوع رتبه‌ای هستند با استفاده از آزمون اسپیرمن رابطه معنی‌داری متغیرها با همدیگر تجزیه و تحلیل گردیده است.

نتایج حاصل از آزمون اسپیرمن برای فرضیه دوم نشان می‌دهد ($Sig=0/000$) شده است و چون کمتر از $0/05$ است فرض صفر که مدعی عدم همبستگی است بین دو متغیر است رد شده و فرض مخالف پذیرفته می‌شود. بنابراین ضریب به دست آمده قابلیت تعمیم را داراست. ضریب همبستگی ($+0/0335$) نشان دهنده این است که شدت همبستگی پایین و جهت رابطه مثبت است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که بین

کلیه متغیرهای توسعه اشتغال و کسب فرصت‌های جدید شغلی با میزان کاهش قاچاق در منطقه رابطه‌ای دوسویه و معنی‌دار برقرار است (جدول 2).

جدول (2). ضریب میانگین وزنی متغیرهای مورد بررسی در نمونه‌ها با آزمون اسپیرمن

آزمون	متغیر	شاخص	میزان کاهش قاچاق
اسپیرمن	ضریب میانگین وزنی متغیرها	ضریب همستگی	0.0335
		سطح معنی‌دار	0.000
		تعداد	321

بنابراین، با توجه به دو دامنه بودن آزمون (2-tailed) نتیجه می‌شود که رابطه معنی‌داری بین توسعه اشتغال (توسعه خدمات خرده فروشی، توسعه خدمات عمده فروشی، توسعه مجتمع‌های مسکونی، توسعه مناطق توریستی و ...) و میزان کاهش قاچاق در سطح منطقه وجود دارد.

بنابراین می‌توان گفت که توسعه اشتغال در منطقه آزاد بندر انزلی و کسب فرصت‌های جدید شغلی در آنجا با روند کاهش قاچاق رابطه‌ای مستقیم و دوسویه داشته است؛ به طوری که در بیشتر گویه‌های فوق شهروندان بیان داشته‌اند که در سطح منطقه کاهش قاچاق به میزان زیادی وجود داشته است، این امر از یک طرف می‌تواند به خاطر وجود مرزهای آبی با کشورهای حاشیه دریای خزر بوده که امکان قاچاق و تبادل کالا برای هر کسی به آسانی در آن امکان‌پذیر نمی‌باشد؛ در حالی که در نقاطی از کشور که دارای مرزهای خشکی با کشورهای همسایه است (مانند مرزهای مناطق غربی و شرقی کشور)، حتی با ایجاد و تاسیس بازارچه‌های مرزی و مناطق آزاد هنوز هم روند قاچاق کالا در آنجا تفاوت آن‌چنانی با قبل از تاسیس مناطق آزاد و بازارچه‌های تجاری نداشته است.

در نهایت با توجه به نتایج حاصل از آزمون اسپیرمن می‌توان نتیجه گرفت که بین متغیر مستقل (توسعه اشتغال) با متغیر وابسته (کاهش قاچاق) رابطه‌ای معنی‌دار وجود دارد. عمده دلایل این امر را می‌توان در داشتن مرزهای آبی منطقه و دشواری قاچاق کالا از طریق مرزهای آبی برای اشخاص حقیقی، اعمال مقررات و ضوابط امنیتی، نظارت مناسب و مشارکت گسترده مردم و دولت در برخورد با عاملان قاچاق، برشمرد. بنابراین فرضیه تحقیق که بیان می‌دارد بین توسعه اشتغال (فرصت‌های جدید شغلی) و کاهش قاچاق در سطح منطقه رابطه معنی‌داری وجود دارد، مورد تایید قرار می‌گیرد.

نتیجه گیری

منطقه آزاد با هدف بهبود وضعیت اشتغال، افزایش صادرات و پیوند با بافت داخلی اقتصاد کشورها با اقتصاد جهانی در مناطق مختلف ایجاد گردیده است. بنابراین با سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی، فرصت‌های جدید شغلی در بخش زیر ساخت‌ها به وجود آمده و با راه‌اندازی کارخانه‌ها و کارگاه‌های مختلف، و در بخش‌های اقتصادی، فرصت‌های تازه‌ای در زمینه اشتغال ایجاد می‌گردد. لذا شناخت میزان پیشرفت این مناطق، استعدادها و ظرفیت‌ها، محدودیت‌ها و چالش‌های پیش‌رو از اهم مسائلی است که فکر برنامه‌ریزان توسعه منطقه‌ای را به خود معطوف کرده است.

امروزه تجارت به‌عنوان موتور رشد و توسعه معرفی شده و کشورهای در حال توسعه برای رسیدن به توسعه لازم است به‌دنبال حضوری جدی‌تر در تجارت جهانی باشند. از جمله روش‌های حضور در تجارت جهانی، گسترش مبادلات منطقه‌ای بین کشورها می‌باشد گسترش این‌گونه مبادلات فواید زیادی برای هر کشور دارد از جمله مهم‌ترین آنها می‌تواند به ایجاد اعتماد و کاهش تنش‌جات مرزی کشورهای همسایه اشاره کرد، مشکلی که در بسیاری از کشورهای در حال توسعه وجود دارد و همواره بخش قابل توجهی از درآمدهای محدود این کشورها صرف تهیه تسلیحات نظامی برای برخورد‌های احتمالی با همسایگان می‌شود (ابراهیم زاده و دیگران، 1391: 20).

همان‌طور که قبلاً نیز بیان گردید راهکارهای نظامی برای توسعه شهرهای مرزی چندان کارآمد نبوده‌اند و به نتایج مثبتی منجر نشده‌اند. بنابراین در دهه‌های اخیر راهکارهای دیگری بدین منظور مطرح شده‌اند؛ راهکارهایی که نه بر نیروی نظامی بلکه بر نیروهای اجتماعی و اقتصادی تکیه دارند. ایجاد و گسترش سطح توسعه اقتصادی- اجتماعی در مناطق مرزی یکی از این راهکارهای نوین است. دیدگاه‌های نوین در زمینه حفظ و گسترش امنیت مرزها و مناطق مرزی بر اهمیت و ضرورت راهبرد توسعه پایدار مناطق مرزی تاکید دارند این دیدگاه‌ها برآنند که با گسترش سطح توسعه اقتصادی و اجتماعی در مناطق مرزی می‌توان امنیت پایدار را در این مناطق تضمین نمود (احمدی و دادجو، 1391: 60).

مهم‌ترین چالش فراروی امنیت در شهرهای مرزی کشور، نبود اشتغال، بیکاری و نارضایتی از فعالیت‌های اقتصادی است. این مسئله باعث می‌شود مردم برای تامین معاش و گذران زندگی خود کاذب و غیررسمی از جمله قاچاق روی آورند. معضل و پدیده قاچاق در صورتی که سازماندهی و کنترل نشود اثرات منفی و سوئی برای کشور و منطقه به بار خواهد آورد. لذا برنامه‌ریزی برای اقتصاد، درآمد و اشتغال مردم ساکن در شهرهای مرزی کشور جهت نیل به امنیت و توسعه پایدار امری ضروری است. در صورت ارایه برنامه‌ریزی مناسب برای این مناطق با توجه به توان‌ها و استعدادها بالقوه و بالفعل آن، شاهد کاهش چشمگیر معضل قاچاق و درنهایت ارتقای امنیت و توسعه و پیشرفت این مناطق خواهیم بود. پژوهش حاضر نیز، با هدف تحلیل رابطه بین متغیر مستقل (توسعه اشتغال) و متغیرهای وابسته (ارتقای امنیت و کاهش قاچاق) با روش تحقیق «همبستگی» در منطقه آزاد بندر انزلی انجام گرفت و درنهایت به این نتیجه رسید که ارتباط معنی‌داری بین توسعه اشتغال با ارتقای امنیت و کاهش قاچاق وجود دارد. منطقه آزاد انزلی به‌عنوان تنها منطقه آزاد در شمال کشور با موقعیت جغرافیایی مناسب، دسترسی آسان به منابع تولید، نزدیکی به بازار مصرف، وجود زیرساخت‌ها، دسترسی آسان به نیروی کار متخصص، قرارگرفتن در مسیر کریدور بین‌المللی شمال - جنوب، بزرگ‌ترین بندر جنوب دریای کاسپین، نزدیکی به فرودگاه بین‌المللی، وجود مناطق گردشگری زیبا، نزدیک‌ترین منطقه آزاد به پایتخت کشور و سایر عوامل انگیزاننده سرمایه‌گذاری، از شرایط منحصر به فردی برای توسعه اشتغال و سرمایه‌گذاری و در نتیجه دستیابی به امنیت و توسعه پایدار برخوردار است.

در هر حال، نتایج پژوهش تاکید بر آن دارد که ضمن حیاتی بودن تاسیس منطقه آزاد و آثار مثبت اقتصادی و رفاهی آن، خوشبختانه منطقه آزاد بندر انزلی به دلیل فراهم بودن بسترهای لازم، توانسته است در زمینه ارتقای امنیت و کاهش قاچاق در سطح منطقه‌ای و ملی و حتی بین‌المللی مثمر‌تر باشد و امید است در آینده‌ای نزدیک به هدف غایی یعنی امنیت اقتصادی و توسعه پایدار نایل گردد.

پیشنهاده‌ها

با توجه به به وضع موجود منطقه آزاد بندر انزلی و همچنین با توجه به نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش، پیشنهادهایی به شرح زیر ارائه می‌شود:

1- طبق نتایج حاصل از یافته‌های تحقیق، توسعه مجتمع‌های مسکونی جدید با ارتقای امنیت رابطه معنی‌داری نداشته‌اند. بنابراین پیشنهاد می‌گردد در برنامه‌های آتی تمهیداتی در نظر گرفته شود تا ارتباط مناطق مسکونی جدید با محل اشتغال شهروندان در بطن همدیگر و طبق اصول و استانداردهای برنامه-ریزی شهری مجدداً مکان‌یابی گردد.

2- بر اساس یافته‌های تحقیق، ضریب همبستگی بین توسعه مناطق توریستی و ارتقای امنیت ضعیف می‌باشد؛ بنابراین پیشنهاد می‌گردد در طرح‌های توسعه و عمران شهری منطقه آزاد، توسعه بخش‌های توریستی و تفریحی و خدمات جانبی آن مانند احداث هتل، سینما، شهربازی، امکانات و ورزش‌های دریایی و آبی در اولویت قرار گیرد.

3- دعوت به همکاری از علاقه‌مندان به امر سرمایه‌گذاری در زمینه ایجاد تاسیسات و امکانات توریستی در منطقه و همچنین تمهیداتی جهت جذب گردشگر و ایجاد ظرفیت‌های جدید گردشگری به منظور افزایش درآمدهای ارزی و ریالی انجام پذیرد.

4- پیشنهاد می‌گردد نقش و عملکرد منطقه آزاد انزلی به‌عنوان دروازه جدید گردشگری در شمال ایران تقویت گردد تا هم در سطح ملی و هم در سطح بین-المللی از لحاظ امنیتی بتوان مسائل ناامن را در سطح منطقه کاهش داد.

5- تشویق سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی به سرمایه‌گذاری در این مناطق با توجه به امنیت اقتصادی و فضای با ثبات سیاسی که در منطقه آزاد بندر انزلی در مقایسه با کشورهای همجوار برقرار است.

6- تنظیم و تسهیل قوانین و مقررات موجود به منظور تامین امنیت اقتصادی کشور با توجه به موقعیت خاص جغرافیایی منطقه.

- 7- پیشنهاد می‌گردد راه‌های مواصلاتی بندر انزلی، با استان‌های مجاور و حتی با کشورهای همسایه، بر اساس یک طرح و برنامه حساب شده با توجه به پتانسیل‌های موجود گسترش یابد تا تنگناهای فعلی مرتفع و زمینه‌های سرمایه‌گذاری و توسعه اشتغال بیشتر در منطقه افزایش یابد.
- 8- پیشنهاد می‌گردد از امکانات شهرداری‌ها و بخش‌داری‌های مجاور برای تسریع در ساخت زیرساخت‌های این منطقه (آب، برق، سوخت، تلفن و غیره) که از جمله شرایط ضروری جهت موفقیت منطقه آزاد به‌شمار می‌آیند استفاده شود تا بدین ترتیب گامی بزرگ در راستای توسعه اشتغال و توسعه اقتصادی منطقه برداشته شده و بدین ترتیب امنیت پایدار زمینه ساز توسعه پایدار در منطقه گردد.

Archive of SID

- ابراهیم‌زاده، عیسی؛ رضازاده، معصومه؛ دارائی، مرضیه (1391). «بازارچه‌های شهرهای مرزی دریچه‌ای به توسعه گردشگری شهری، مورد: استان سیستان و بلوچستان». مجموعه مقالات همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت: چالش‌ها و رهیافت‌ها، دانشگاه سیستان و بلوچستان، صص: 32-19.
- احمدی، حسن؛ دادجو، روزبه (1391). «توسعه پایدار مناطق مرزی، راهبرد اساسی حفظ امنیت مرزها». مجموعه مقالات همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت: چالش‌ها و رهیافت‌ها، دانشگاه سیستان و بلوچستان، صص: 69-60.
- اسفندیاری، علی اصغر؛ مقدس حسین زاده، سمیرا؛ دلآوری، مجید (1387). «ارزیابی عملکرد مناطق آزاد تجاری ایران و تاثیر آن در توسعه اقتصادی این مناطق». پژوهشنامه اقتصاد، شماره 28، صص: 146-119.
- امینی‌نژاد، کاوه؛ بوچانی، محمد حسین (1383). «بازارچه مرزی بانه، فرصتی برای پایداری شهر و پیرامون». ماهنامه شهرداری‌ها، سال ششم، شماره 63.
- برنافر، مهدی؛ افرادی، کاظم (1393). «اولویت بندی مراکز حیاتی، حساس و مهم شهر بندر انزلی و رایه راهکارهای دفاعی از دید پدافند غیرعامل». نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال چهاردهم، شماره 32، صص: 179-161.
- بیات سرمدی، سمیرا؛ عباسی، منصوره (1389). «اتحادیه اروپا و پدیده قاچاق». فصلنامه پژوهشی - تحلیلی ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، شماره 12، صص 36-28.
- بی‌سخن، امید (1387). «تاثیر بازارچه‌های مرزی در تغییر ساختار اقتصادی و کالبدی شهر پیرانشهر». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: شهرپور روستایی، رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه زنجان.
- دبیرخانه شورای عالی (1385). «اصلاح نظام اجرایی بازارچه‌ها مبادلات مرزی». معاونت برنامه‌ریزی اقتصادی.
- رازینی، ابراهیم (1383). «بررسی نقش و عملکرد بازارچه‌های مرزی در اقتصاد ایران طی سالهای 1375 تا 1381». دفتر مطالعات اقتصادی، معاونت برنامه‌ریزی و بررسی‌های اقتصادی.
- سازمان مسکن و شهرسازی استان گیلان (1390). «طرح توسعه و عمران شهر بندر انزلی». جلد پنجم، مهندسین مشاور نقش جهان پارس.

- سعادت‌ی جعفر آبادی، حسن (1391). «بررسی نقش و کارکرد اقتصادی مرز استان خراسان رضوی با افغانستان و تاثیر آن بر امنیت مرزی استان». مجموعه مقالات همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت: چالش‌ها و رهیافت‌ها، دانشگاه سیستان و بلوچستان، صص: 607-622.
- فیضی، کامران (1379). «تجزیه و تحلیل عملکرد مناطق آزاد تجاری-صنعتی در ایران». مطالعات مدیریت، شماره 25 و 26، صص: 105-125.
- کاظمی، رضا (1386). «بررسی رابطه قومیت و امنیت در مرزهای ایران و ترکمنستان». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشکده پلیس مرزی و انتظامی ناجا.
- کامران، حسن (1381). «علل توسعه‌نیافتگی مناطق آزاد ایران». مجله تحقیقات جغرافیایی، شماره 17، صص: 32-42.
- کریمی امیری، خدیجه (1381). «بررسی ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل مناطق آزاد تجاری به منظور راهبرد توسعه صادرات». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه تهران.
- کهنه‌پوشی، سیده‌ادی؛ شایان، حمید (1392). «بررسی تاثیرات اقتصادی قاچاق کالا بر شهرهای مرزی، مورد: شهر مریوان». نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال سیزدهم، شماره 29، صص: 51-73.
- لطیفی، غلامرضا؛ امین‌آقایی، مهرناز (1386). «جایگاه مناطق آزاد در برنامه‌ریزی منطقه‌ای ایران». فصلنامه علوم اجتماعی، شماره 36، صص: 77-102.
- محمدی، جمال؛ تفکری، اکرم (1394). «تحلیل بنادر شمال کشور در راستای توسعه منطقه‌ای». پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره 47، شماره 2، صص: 281-295.
- مرکز امور مناطق آزاد و ویژه اقتصادی (1389). فرصت‌های سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد بندر انزلی. ویرایش اول، تهران: شرکت ایده‌پردازان نگاه نو.
- Bradbury, S. L (2010). An assessment of the free and secure trade (FAST) program along the Canada-US border. *Journal of Transport Policy*, 17, 367-380.
- Department of the Permanent Secretariat of SELA (2010). Influence of free trade zones on the production diversification and the international insertion of Latin American and Caribbean countries, The Press and Publications Department of the Permanent Secretariat of SELA, Caracas, Venezuela.
- Gillespie, K (2003). Smuggling and the global firm, *Journal of International Management*, Vol 9, No 3, Pp: 317-333.
- Hakimian, H (2011). Iran's Free Trade Zones: Back Doors to the International Economy?, *Iranian Studies*, V. 44, N. 6. pp: 851-574.

- ILO (International Labour Office) (2003). Employment and Social Policy in Respect of Export Processing Zones, Committee on Employment and Social Policy, P.1.(GB.286/EPS/3).
- Jong, D. W (2013). Establishing Free Zones for regional development, Library of the European Parliament, Library Briefing: 130481REV1.
- Lu, Xia (2014). The Development Process, Functional Evaluation and Implications of World Free Trade Zones, World Review of Political Economy, Vol. 5 No. 3.
- Mohammadi, K; Mostafaiepour, A; Sabzpooshani, M (2014). Assessment of solar and wind energy potentials for three free economic and industrial zones of Iran, ELSEVIER: Energy 67, PP: 117-128.
- Rafieasa, P; Jahad, M (2012). Factors in free trade-industrial, Singaporean journal of business economics and management studies, vol. 1, no.5.

Archive of SID